

БРИГІНЕЦЬ

Олександр Олексійович
briginetso@meta.ua

УДК 351.72:347.73(477)

ВАЖЛИВІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯНИНА У ДОСЛІДЖЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

THE IMPORTANCE OF FINANCIAL SAFETY OF THE CITIZEN IN THE INVESTIGATION OF FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

д.ю.н., доцент, професор
кафедри, Національний
університет біоресурсів і
природокористування
України

BRYHINETZ Olexandr Oleksiiovych – Doctor of Law, Associate Professor, Professor of department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті досліджено природу фінансової безпеки громадянина та її роль на розвиток фінансової безпеки держави і цілому. Визначено особливості взаємовідносин між громадянами і державою для поліпшення добробуту українського суспільства. Заходи, які спрямовані на забезпечення фінансової безпеки держави, мають першочергово забезпечувати права, свободи, інтереси та пріоритети громадян, що проживають на території даної держави. Саме політика держави у забезпеченні безпеки власних громадян і відрізняє один тип держави від іншого.

* * *

В статье исследована природа финансовой безопасности гражданина и ее роль на развитие финансовой безопасности государства в целом. Определены особенности взаимоотношений между гражданами и государством для улучшения благосостояния украинского общества. Меры, которые направлены на обеспечение финансовой безопасности государства должны в первую очередь обеспечивать права, свободы, интересы и приоритеты граждан, проживающих на территории данного государства. Именно политика государства в обеспечении безопасности собственных граждан и отличает один тип государства от другого.

* * *

The article examines the nature of the financial security of a citizen and his role in the development of financial security of the state as a whole. The peculiarities of relations between citizens and the state for improving the well-being of Ukrainian society are determined. Measures aimed at ensuring the financial security of the state should ensure, first of all, the rights, freedoms, interests and priorities of citizens living in this state. It is the state policy regarding the ensuring of the security of its citizens distinguishes one type of state from another. This paper is based on the works of domestic and foreign scientists, as well as on materials of periodicals, statistical collections. Today, the system of legal and regulatory provision of Ukraine's financial security is somewhat formed, but the existing legislative acts are not involved in a specific mechanism for ensuring the financial security of our state. It relates to the existing strategies or programs of socio-economic development of the state, which lack information on the results of their implementation. Precondition for such measures is the strict observance of the requirements of the legislation, international treaties ratified by Ukraine, in terms of providing financial security. It is also important to implement a set of clearly phased activities and programs developed by scientists based on real statistical indicators. It has been determined that the execution of any administrative procedures should be as transparent as possible. This is necessary for the improvement of the administration, as well as strict regulation of the rights and responsibilities of officials to resolve conflicts of interest in the civil service.

Ключові слова: фінансова безпека громадянина, фінансова безпека держави, безпека, фінансова безпека

Ключевые слова: финансовая безопасность гражданина, финансовая безопасность государства, безопасность, финансовая безопасность

Keywords: financial security of the citizen, financial security of the state, security, financial security

ВСТУП

Зважаючи на те, що фінансовою основою існування держави як інституту є передусім надходження від податків і зборів до державного бюджету, стає цілком очевидною зацікавленість держави у забезпеченні довгострокової фінансової безпеки населення як платників податків. У стратегічному плані фінансова безпека громадянина і держави неподільні, оскільки як здійснення індивідуальних відтворювальних про-

цесів, так і забезпечення процесу суспільного відтворення можливі лише за умови органічного об'єднання інтересів держави та її громадян. Для ефективного забезпечення фінансової безпеки держави вкрай необхідною є консолідація економічних і фінансових інтересів громадян і держави в одному напрямку для забезпечення стійкого економічного розвитку.

МЕТА СТАТТІ – визначити роль та місце фінансової безпеки громадянина у забезпеченні фінансової

безпеки держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана робота базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірниках. Під час проведення дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Забезпечуючи фінансову безпеку держави, важливо, перш за все, акцентувати увагу на особистісну безпеку кожного громадянина. Згідно з теорією американського вченого Абрахама Маслоу, потреба людей у безпеці, в т.ч. фінансовій, посідає наступне місце після базових фізіологічних потреб. Саме політика держави у забезпеченні цієї безпеки і відрізняє один тип держави від іншого.

Слушною є позиція О.В. Макарик, яка вказує на те, що фінансова безпека держави являє собою ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; іншими словами – це рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань; стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем, а також системи ціноутворення, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання; якість фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан наявних і потенційних клієнтів, а також гарантує (у разі потреби) повернення вкладених коштів [1, с. 125-127]. Важливим є твердженням О.С. Борисової, яка зазначає, що, забезпечуючи фінансову безпеку держави, важливо, перш за все, акцентувати увагу на особистісній безпеці кожного громадянина [2, с. 242-249]. Саме тому фінансову безпеку громадянина можна визначити як стан життєдіяльності громадянина, за якого забезпечується правовий та економічний захист його життєвих інтересів, дотримуються конституційні права, забезпечується гідний і якісний рівень життя незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. Водночас функцією держави є забезпечення певних соціальних стандартів і соціальних гарантій, і зокрема: мінімального розміру заробітної плати і пенсій на такому рівні, щоб працездатній людині достатньо було цих коштів на створення і утримання сім'ї, а пенсіонеру – на достойну старість.

Найсуттєвішими загрозами фінансовій безпеці громадян і держави є порушення прав споживача, не виплата пенсій і заробітної плати, безробіття, знецінення заощаджень, падіння реальних доходів населення і зuboжіння, посилення диференціації доходів та майнового розшарування суспільства та інше. Фінансова

безпека громадянина багато в чому залежить від загального стану економіки та фінансової політики, що проводиться у державі.

Досліджуючи питання механізму правового забезпечення фінансової безпеки держави, науковці зазначають, що механізм забезпечення фінансової безпеки може мати різний ступінь структуризації і формалізації [3, с. 181-184], ми зі свого боку вважаємо, що даний механізм потрібно вивчати через низку таких ключових елементів: чинна нормативно-правова база; об'єкти; суб'єкти; національні інтереси у фінансовій сфері; загрози; ризики; порядок здійснення захисту. Зазначимо, що структурована робота елементів механізму правового забезпечення фінансової безпеки досягається шляхом проведення виваженої фінансової політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій та програм у політичній, економічній, соціальній, інформаційній і фінансовій сферах.

З погляду практики усі заходи, спрямовані на забезпечення фінансової безпеки держави, мають фокусуватися на конкретних об'єктах. І.О. Ревак зазначає, що у науковій літературі сьогодні точаться дискусії стосовно трактування сутності об'єкта фінансової безпеки, тобто предмета, на який спрямовується дія суб'єктів для забезпечення фінансової безпеки [4, с. 152-154]. Ми вважаємо, що цими об'єктами є права, свободи, інтереси й пріоритети людини та громадянина, суспільні цінності, суверенітет та територіальна цілісність держави. Особлива увага приділена такому критерію системи фінансової безпеки, як законність її функціонування. Тобто дана законність повинна бути виражена через відповідну нормативно-правову базу, що забезпечуватиме ефективне та неупереджене функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки держави. Відповідна нормативно-правова база стосовно регулювання та забезпечення фінансової безпеки держави у нашій державі існує, проте її недосконалість та неефективність настільки чітко виражена, що це призводить до низки проблем як у суспільстві, так і на державному рівні зокрема.

Слід виокремити й той факт, що, враховуючи правові засади та загальнонаукові підходи до визначення сутності фінансової безпеки, можна визначити, що об'єктом фінансової безпеки держави є фінансова система, а конкретніше, – усі її сфери та ланки. Висловлюємо своє бачення з приводу даного питання та пропонуємо розглядати об'єкти фінансової безпеки через два головних напрями: сфери фінансової системи: фінанси суб'єктів господарювання, державні фінанси, міжнародні фінанси, фінансовий ринок; ланки фінансової системи: фінанси підприємств, фінанси домогосподарств, державний бюджет, цільові державні фонди, державний кредит, фінанси державного сектору, ринок цінних паперів, ринок позичкових капіталів, фінанси міжнародних організацій, міжнародні розрахунки, страхування.

Враховуючи розгалужену структуру фінансової безпеки держави, зокрема її складові елементи, до об'єктів фінансової безпеки можна також віднести: національну та іноземну валюти, інвестиційні ресурси, грошові кошти, форми безготівкових розрахунків, внутрішній та зовнішній борг, цінні папери, по-

даткові платежі, страхові платежі тощо. Не потрібно забувати про те, що будь-які заходи, спрямовані на забезпечення фінансової безпеки держави, мають першочергово забезпечувати права, свободи, інтереси та пріоритети людини і громадянина, що проживають на території даної держави. З історії нам відомі випадки, коли громадянам та господарюючим суб'єктам для забезпечення своєї безпеки потрібно було не виконувати норми і правила, встановлені державою, а, навпаки, їх порушувати. Найбільш яскравим прикладом є режим «продрозкладки», коли громадяни могли вчинити 2 дії: здати державі надлишки хліба і померти з голоду; приховати хліб і піддатися кримінально-правовому переслідуванню [5]. Також у 90-х рр. XX ст. досить часто траплялися парадоксальні ситуації, коли ведення бізнесу у «тіні» було безпечніше, ніж у легальному полі. У наступні роки в умовах стабільного розвитку держави рівень тіньового сектору економіки зменшувався, а у періоди спаду виробництва зростав. Нині близько 40 % фінансової системи держави перебуває у «тіні» [6].

У наш час для підсилення системи правового забезпечення фінансової безпеки держави в умовах економічної кризи на теренах нашої держави було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення». Даний нормативно-правовий акт був спрямований на збереження кадрового потенціалу підприємств, недопущення зростання рівня безробіття та забезпечення соціальних гарантій громадян. Варто зазначити, що серед соціальних заходів захисту безробітних у період будь-якої фінансової кризи важливе місце посідає створення робочих місць за рахунок значного посилення державного регулювання. Однак прийняття антикризових заходів у сфері зайнятості та безробіття не вирішило автоматично всіх проблем, що залишає негативний відбиток на фінансовій безпеці нашої держави. У даному контексті вважаємо, що виконання будь-яких адміністративних процедур повинно бути максимально прозорим; необхідним є проведення оздоровлення апарату, а також жорсткого регламентування прав і обов'язків чиновників, створення працюючого механізму вирішення конфліктів інтересів на державній службі та у бізнесі. Необхідне скорочення видів документів і послуг, які надаються органами управління. Тут ключові слова – довіра та повага як між державою та громадянами. Але існуючих заходів для боротьби з «непорозуміннями» між громадянами і державою недостатньо для радикального підвищення суспільного добробуту.

ВИСНОВКИ

Україна сьогодні досить швидко інтегрується у світовий економіко-правовий простір, що обумовлює вирішення завдань побудови «нової», більш відкритої і динамічної фінансової системи. Суттєвими кроками на шляху такої побудови стали: приватизація, завдяки якій відбулося відновлення у правах приватної власності; запровадження принципів вільної конкуренції та ринкових правовідносин; формування системи приватної підприємницької діяльності. Але з'являються нові загрози вітчизняній фінансовій безпеці України.

Насамперед, це відсутність рівнозначного захисту всіх форм власності, що не є забезпеченим повною мірою дотепер. Нового осмислення вимагають, насамперед, наукові уявлення про дану проблему як забезпечення одного з основних елементів конституційного ладу, а одночасно і складової частини основних прав та свобод громадян як суб'єктів правовідносин. Звідси випливає, з одного боку, необхідність правового захисту самої власності, а з іншого, – обов'язку власником здійснювати заходи для забезпечення безпеки власності. Тому питання захисту фінансових інтересів громадян в сучасній Україні є одними з найбільш пріоритетних, актуальних і потребують наукового осмислення.

У процесі складних соціально-економічних змін, а також посилення недобросовісної конкуренції і криміналізації окремих сегментів правовідносин основний тягар таких проблем лягає на громадян, які у багатьох випадках виявилися не готовими до їх розуміння і вирішення. Виникла реальна потреба включення громадян у процес забезпечення фінансової безпеки держави. Необхідною стала наукова і практична розробка даної проблеми, розуміння всіма учасниками процесу сутності понять безпеки держави та безпеки її елементів. Постає потреба у визначенні місця фінансової безпеки держави в загальній системі захисту інтересів членів суспільства, розуміння її реальної спрямованості та ефективності з точки зору розвитку відповідних правовідносин [7, с. 98-99].

На сьогодні система нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки України є певним чином сформованою, проте діючі законодавчі акти не задіяні у конкретному механізмі забезпечення фінансової безпеки нашої держави, зокрема у чинних стратегіях або програмах соціально-економічного розвитку держави відсутня інформація щодо результатів їх виконання. Неодмінною умовою виконання таких заходів є неухильне дотримання вимог законодавства, міжнародних договорів, ратифікованих Україною, в частині забезпечення фінансової безпеки, а також виконання комплексу чітко періодизованих заходів і програм, розроблених науковцями на основі реальних статистичних показників. Сучасні загрози фінансовій безпеці держави набувають усе більш глобального характеру. Обов'язковою умовою нормального стану фінансової безпеки держави є незалежність, стабільність, зростання національної економіки, а також налагодження тісної співпраці та взаємопорозуміння з власними громадянами.

Список використаних джерел

1. Макарик О.В. Місце та роль фінансової безпеки в загальній системі національної безпеки. *Наукові праці НУХТ*. 2009. № 29. С. 125-127.
2. Грицюк Н.А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Проблеми науки*. 2008. № 6. С. 31-35.
3. Шелест В.В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 3(93). С. 181-184.
4. Ревак І.О. Об'єкти та суб'єкти фінансової безпеки держави. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційна та економічна безпека»*. 2010. С. 152-154.
5. Бригінець О.О. Правове регулювання фінансової

безпеки України: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 362 с.

6. Тишук Т. Міф та реальність: рівень тіньової економіки в Україні. URL: <http://voxukraine.org/2015/12/08/mif-ta-realnist-prodriven-tiniovoi-economy-v-ukraine-ua/>.

7. Фінансово-економічна безпека: навчальний посібник. К.: ДП Видавництво «Зовнішня торгівля», 2012. 416 с.

References

1. Makaryk O.V. The place and role of financial security in the general system of national security. Scientific works of NUKHT. 2009. № 29. pp. 125-127. (in Ukrainian).

2. Grytsiuk N.A. Methodological approaches to the substantiation of indicators for assessing the level of financial security of the enterprise. Problems of science. 2008. № 6. pp. 31-35. (in Ukrainian).

3. Shelest V.V. Management of financial safety of trust

society. Actual problems of the economy. 2009. № 3 (93). pp. 181-184. (in Ukrainian).

4. Revak I.O. Objects and subjects of financial security of the state. Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference "Information and Economic Security". 2010. pp. 152-154. (in Ukrainian).

5. Bryhinets O.O. Legal regulation of financial security of Ukraine: monograph. Irpin: University of SFS of Ukraine, 2016. 362 p. (in Ukrainian).

6. Tyshchuk T. Myth and reality: the level of the shadow economy in Ukraine. URL: <http://voxukraine.org/2015/12/08/mif-ta-realnist-prodriven-this-economy-in-kraine-ua/>. (in Ukrainian).

7. Financial and Economic Security: tutorial. Kyiv: Publishing House "Foreign Trade", 2012. 416 p. (in Ukrainian).